

Nr 135.

Av herr **Domö m. fl.**, om vissa anslag till försvarsväsendet m. m.

De av Kungl. Maj:t i årets statsverksproposition under fjärde huvudtiteln begärda anslagen, tillhopa 180 459 800 kronor, avse att upprätthålla en försvarsorganisation, byggd på de 1936 uppdragna grundlinjerna. Vi taga med tillfredsställelse fasta på att åtskilliga av de erinringar och uppslag, som av oss tidigare motionsvis framförts, i viss omfattning blivit av Kungl. Maj:t beaktade. Av särskild betydelse härvidlag är den under fjärde huvudtiteln å sid. 120 gjorda hemställan om bemyndigande för Kungl. Maj:t att få anskaffa luftvärnsmateriel för hemortens skydd mot luftanfall. Kostnaderna beräknas till högst 20 milj. kronor, vilket belopp dock på grund av oundvikligt dröjsmål med leveranserna kommer att belasta först ett följande års budget.

Även efter ett beviljande av de av Kungl. Maj:t begärda anslagen kvarstå emellertid påtagliga brister i vårt lands försvarsberedskap. Detta följer redan av att en försvarsorganisation aldrig blir som sådan fullt färdig. Den befinner sig i ständig utveckling. Den måste förnyas och anpassas till den krigstekniska utvecklingen. I våra dagar, då rustningarna bliva alltmera intensiva och de stora länderna göra sitt yttersta för att med vetenskapens och teknikens hjälp höja krigsmedlens effektivitet, gäller detta mer än någonsin. Vårt land kan icke taga de risker, som äro förbundna med efterblivenhet på detta område. Huru man än på längre sikt bedömer de internationella utsikterna inrymmer det nuvarande världsläget så många ovisshetsmoment och så många anledningar till krigiska förvecklingar, att kraven på den omedelbara försvarsberedskapen måste väsentligt skärpas.

I detta hänseende har av Kungl. Maj:t mycket lämnats ogjort, som utan större ekonomiska uppoffringar kunnat göras. Vi ha ej för avsikt att här i detalj uppräknade de försvarsändamål, som enligt vår mening bort bättre tillgodoses. Vi nöja oss med att framlägga några förslag av direkt betydelse för den aktuella försvarsberedskapen. Vad den för sjöförsvaret viktigaste frågan, ersättningsbyggandet, beträffar måste denna också lämnas åsido i avvaktan på typutredningens slutförande. Då denna fråga är av synnerligen brådskande natur, måste vi alltjämt förutsätta att förslag till lösande av densamma kommer att av Kungl. Maj:t framläggas för årets riksdag.

Vad som här åsyftas och i det följande närmare skall klarläggas innebär vad lant- och flygstridskrafterna beträffar närmast ett påskyndande i vissa hänseenden av åtgärder, som ingå i 1936 års försvarsbeslut. För sjöförsvarets del upptages förslag till vissa förberedande åtgärder för kommande fartygsbygge samt förslag beträffande fyllandet av de mest uppenbara bristerna i fråga om den tekniska materielen.

Vad beträffar *armén* finna vi oss böra särskilt framhålla betydelsen av vissa av arméförvaltningen gjorda äskanden rörande *viss materielanskaffning* (anslag nr 2). Dessa äskanden innebära att utöver av departementschefen hemställt belopp — 4 827 550 kronor — sammanlagt 2 300 000 kronor skulle anvisas för anskaffning dels av viss intendenturutrustning för landstormen (2 000 000 kronor), dels av kulsprutegevär och kulsprutor (300 000 kronor).

Såsom i statsverkspropositionen anföres förutsatte 1936 års riksdag, att av den totalsumma å 79 500 000 kronor, som beräknades bli erforderlig för engångsanskaffning av materiel m. m. i samband med den av nämnda års riksdag beslutade nyorganisationen av lantförsvaret, ett belopp av 29 500 000 kronor (anslag nr 2), skulle fördelas till utgående under en tioårsperiod enligt en i särskilda utskottets vid samma riksdag utlåtande nr 1 införd tablå. De av arméförvaltningen för budget året 1938/1939 äskade medlen innebära *icke* att totalanslaget 29 500 000 kronor överskrides utan endast att en förskjutning göres i den nyssnämnda tablå, så att vissa delar av anslaget utfalla tidigare än vad som där anges.

I fråga om *intendenturutrustning för landstormen* skulle sålunda enligt meromnämnda tablå de av arméförvaltningen nu äskade medlen komma att i stället fördela sig på budgetåren 1939/1940, 1940/1941 samt 1941/1942. Arméförvaltningen framhåller emellertid att det vore av största värde ur försvarsberedskapssynpunkt att de 2 000 000 kronorna till intendenturutrustning för landstormen anvisades redan under budgetåret 1938/1939. Häri genom skulle möjlighet beredas att, om så visar sig erforderligt, på en gång göra en större anskaffning av kläde och läder, vilket med hänsyn till landets beroende av import av ull och råhudar är av vital betydelse för möjligheten att tillgodose arméns behov av uniformer och skodon. Efter hand som tillverkningen sedermera fortskrider, skulle sedan för landstormens utrustning reserveras materiel till det värde, som enligt vad här anförts i första hand skulle investeras för säkerställande av tillgången å angivna slag av materialier.

Vi finna de av arméförvaltningen framförda synpunkterna vara värda det största beaktande och vilja därutöver framhålla betydelsen av att landstormen snarast kan förses med fullt tidsenlig utrustning. Då en så kraftig förskjutning i 1936 års plan som den av arméförvaltningen föreslagna kan vålla vissa svårigheter föreslå vi emellertid, att det av förvaltningen begärda anslaget till intendenturutrustning för landstormen begränsas till 500 000 kronor.

I fråga om anskaffning av *kulsprutegevär och kulsprutor* har arméförvaltningen framhållit, att det synes angeläget att de för 1936 års arméorganisation avsedda vapentillverkningarna snarast slutföras. Dessutom betonas, att Karl Gustavs stads gevärsfaktori, där tillverkning av här ifrågavarande materiel äger rum, för normal drifts upprätthållande kräver ett årligt me-

delsbehov av omkring 1 200 000 kronor. Av detta belopp beräknas fr. o. m. budgetåret 1938/1939, därest 1936 års tablå alltjämt följes, omkring 900 000 kronor årligen kunna tillföras gevärsfaktoriet från anslag m. m., som beräknas komma att stå till tygdepartementets förfogande. Under senare års i viss mån forcerade vapentillverkning, betingad av att vapenleveranserna för den nya härordningen skola kunna genomföras inom den i försvarsbeslutet avsedda tiden, har arbetsstyrkan vid gevärsfaktoriet måst tillfälligt utökas. För den nuvarande driften erfordras en årlig medelstilldelning av omkring 1 600 000 kronor. Det lär därför bliva ofrånkomligt att vid ingången av nästkommande budgetår under alla förhållanden låta avskeda en del av den vid gevärsfaktoriet för närvarande anställda arbetarpersonalen.

Av flera skäl är det emellertid önskvärt, att omfattningen av avskedanden av arbetare begränsas i möjlig mån och att i varje fall den för upprätthållande av normal drift erforderliga arbetarstammen bibehålles. Härför erforderliga 300 000 kronor synas av statsmakterna böra ställas till förfogande å nu förevarande anslagstitel (anslag 2), så att för budgetåret 1938/39 utöver i 1936 års tablå angivna 4 827 550 kronor — men inom ramen av anslagets avsedda totalbelopp — 300 000 kronor anvisas för anskaffning av kulsprutegevär och kulsprutor. Detta skulle bl. a. innebära, att tidpunkten, då anslag nr 2 icke längre kan anlitas för driftens upprätthållande vid gevärsfaktoriet, framflyttas något år, under det att å andra sidan driften skulle bliva tryggad under nästkommande budgetår i en såsom normal ansedd omfattning.

De av arméförvaltningen framförda skälen för att här ifrågavarande del av anslag nr 2 anvisas att utgå tidigare synas oss tungt vägande. Det kan knappast anses försvarligt, att den fabrik, av vars verksamhet anskaffningen till försvarsväsendet av all kulsprute-, kulsprutegevärs- och handvapenmateriel är beroende, i dessa allvarstider skall behöva inskränka driften och t. o. m. avskeda en del av sin normala arbetarstam.

Vad beträffar *flottan* har riksdagen om ersättningsbyggnaden i skrivelse nr 327 den 16 juni 1936 anfört följande:

»Under budgetåren 1936/37—1945/46 skola dels byggas 2 jagare och 6 undervattensbåtar, dels påbörjas 2 jagare, dels ock pansarskeppen av Sverigetyp moderniseras. Av nämnda arbeten påbörjas under budgetåret 1936/37 2 jagare och 2 undervattensbåtar samt moderniseringen av pansarskeppen.»

Bygget av 2 jagare och 2 undervattensbåtar har planenligt pågått från budgetåret 1936/37 och den sista av de två u-båtarna beräknas bliva sjösatt under nästa kalenderår. Såsom av chefens för försvarsdepartementet uttalande i statsverkspropositionen, fjärde huvudtiteln sid. 197, framgår, avses de två nästa u-båtarnas bygge skola igångsättas 1940/41. Vi erinra i detta sammanhang om att chefen för marinen i sitt den 3 september 1937 ingivna betänkande rörande flottans ersättningsbyggnad föreslagit införandet av en ny och mindre u-båtstyp än de hittills byggda. För att icke i onödan försinka ett kommande beslut om byggandet av dylika u-båtar, med åtföljande

skingring från vederbörande varv av i u-båtsbygge specialiserade ingenjörer och arbetare, böra medel redan nu anvisas för de detaljritningar och förberedande konstruktionsarbeten, som taga en avsevärd tid och som måste utföras innan bygget av en ny fartygstyp kan igångsättas. Enär även detaljritningar till andra nykonstruktioner av fartyg under det kommande budgetåret kunna komma att visa sig behövliga i och för flottans framtida ersättningsbyggnad, anse vi, att riksdagen bör ställa förslagsvis 100 000 kronor till regeringens förfogande för här avsett ändamål.

Vi ha vid flera tillfällen påtalat den betänkliga brist, som föreligger beträffande *luftskyddet för flottans stationer och varv*. I detta hänseende torde särskilt Karlskrona kunna komma att bliva svårt utsatt. Enligt beräkningar gjorda av kungl. marinförvaltningen erfordras till luftvärn för flottans station i Karlskrona en summa av 1 539 800 kronor. Vikten av att ett tillfredsställande luftskydd här kommer till stånd kan icke nog understrykas. Karlskrona örlogsstation och varv komma sannolikt att tillhöra en fiendes första anfallsmål på grund av deras betydelse framför allt under pågående mobilisering eller rustning. Vi anse det därför nödvändigt, att av de medel, som enligt vad i statsverkspropositionen meddelas komma att begäras för anskaffande av luftvärnsmaterial, ett belopp på 1 539 800 kronor disponeras för Karlskrona örlogsstations räkning.

Till de mest trängande behoven för sjöförsvaret höra även den anskaffning marinförvaltningen begärt av *artilleri-, min-, torped-, radio- och annan teknisk materiel till örlogsfartygen och till hjälpfartygen*. De brister i dessa hänseenden, som under åren hopat sig för vårt sjöförsvaret, avhjälpes icke i försvarsbeslutet, då något engångsanslag för materielanskaffning åt flottan ej beviljades. Regeringen har i årets statsverksproposition beaktat den svåra bristen i fråga om minmaterielen. Men de bristfälliga förråden av övrig teknisk materiel, nödvändig för ett effektivt sjöförsvaret, oberoende av dettas storleksordning, erhålla ej den nödvändiga förnyelsen. Marinförvaltningen har beräknat en årskvot för täckning av behovet av artilleriammunition till 420 000, motmedel mot u-båtar 131 000, bottenhydrofoner 165 000, radiomateriel 223 300 och optisk signalmateriel m. m. till 26 000 eller i allt 965 300 kronor till örlogsfartygen. För komplettering av de förråd av olika slag, som krävas för utrustning av de för krigsbruk avsedda hjälpfartygen, beräknas 583 100 kronor. Totalsumman blir 1 548 400 kronor. Enär dessa poster äro av mycket stor betydelse för sjöförsvarets krigsberedskap finna vi det nödvändigt att de också utanordnas.

I *flygförvaltningens* anslagsäskanden för budgetåret 1938/1939 har begärts ett belopp av 3 102 000 kronor för »vidtagande av åtgärder för höjande av flygvapnets krigsberedskap». I samtidigt avlåten underdånig skrivelse har ämbetsverket lämnat en närmare redogörelse för med framställningen sammanhängande förhållanden. Chefen för försvarsstaben, som satts i tillfälle att taga del av armé-, marin- och flygförvaltningarnas medelsäskanden, har

i skrivelse den 4 november 1937 inför Kungl. Maj:t framlagt sin uppfattning angående de olika myndigheternas äskanden. I denna skrivelse uppehåller sig försvarsstabschefen främst vid sådana anslagsposter, »som hava vital betydelse för stärkande av riksförsvaret i dess helhet», varvid för flygförvaltningens del i främsta rummet pekats på behovet av medel för anskaffning av *mobiliseringsutrustning* samt anslag för *ökade övningskostnader*.

Den närmare innebörden av det ovan nämnda anslaget å 3 102 000 kronor har icke offentliggjorts och kan därför icke göras till föremål för en närmare granskning. En undersökning av de i kungl. propositionen för flygvapnet upptagna anslagsposterna synes emellertid giva vid handen, att inga medel till anskaffning av vissa slag av mobiliseringsutrustning komma att stå till flygvapnets förfogande under nästa år, därest propositionen oförändrad skulle vinna riksdagens bifall. Medel till ammunition och bomber ha upptagits endast under ordinarie anslaget till vapen och ammunition, d. v. s. vad som erfordras i samband med utbildning och övningar. För att trygga det mest trängande krigsberedskapsbehovet synes det oss under dessa omständigheter oundgängligt att åtminstone anvisa 1 300 000 kronor till anskaffande av viss mobiliseringsutrustning.

Anslaget till *flygvapnets övningar* beräknades av 1930 års försvarskommission, vars utredning i detta hänseende var grundläggande för 1936 års försvarsbeslut, under 3:dje övergångsåret (1938—1939) till 3 050 000 kronor.

Flygförvaltningen har i sina äskanden för budgetåret 1938/1939 för ändamålet begärt 3 300 000 kronor. Av motiveringen framgår bl. a.

dels att det av försvarskommissionen beräknade antalet flygtimmar för utbildning av personal vid flygkrigsskolan under 3:dje året icke stode i rätt förhållande till det av nämnda kommission, liksom sedermera av 1936 års riksdag, beräknade antalet elever, som under året skulle påbörja sin utbildning,

dels att tvåmotoriga flygplan under 3:dje övergångsåret komme att ha insatts i tjänst vid flygvapnet till större antal än vad försvarskommissionen beräknat,

dels att en prisstegring inträtt på drivmedel.

I statsverkspropositionen har också Kungl. Maj:t ansett sig böra höja det av 1936 års riksdag beräknade beloppet, ehuru endast med 100 000 kronor till 3 150 000 kronor, d. v. s. ett belopp, som med 150 000 kronor understiger vad flygförvaltningen anser nödvändigt.

Enligt vad vi inhämtat måste man befara, att en dylik minskning av flygvapnets övningsanslag skulle komma att få allvarliga konsekvenser för flygvapnets uppsättning och krigsberedskap. För de ansvariga myndigheterna skulle ligga närmast till hands att minska omfattningen av planerade övningar vid de flygförband, som äro bemannade med tidigare utbildad personal. Följden skulle bliva minskad krigsduglighet samt risk för ökat antal flygolyckor vid dessa förband. Då dessa konsekvenser ur statsnyttans och

andra synpunkter med all makt måste undvikas, föreligger det möjlighet att flygvapnets myndigheter i stället skulle se sig nödsakade att välja den andra till buds stående utvägen, nämligen att minska antalet elever (officers- och reservofficersaspiranter m. fl.), som i år skola antagas till flygutbildning. Vissa förband, som under nästa år komma att tillföras flygmateriel, komme sedan att sakna bemanning.

Vi kunna icke föreställa oss att statsmakterna önska på detta sätt försvaga flygvapnet. Sedan ett och ett halvt år pågår ett målmedvetet arbete på att förvandla vårt år 1936 vanmäktiga flygvapen till ett välorganiserat och välutbildat instrument för hävdande av vår vilja till fred och neutralitet. Då en i och för sig ringa höjning av det i statsverkspropositionen upptagna beloppet för flygvapnets övningar erfordras för ett planenligt fortsättande av flygvapnets förstärkning, bör en dylik höjning av riksdagen medgivas.

Vid 1936 års försvarsbeslut beräknades *anslaget för flygmaterielens underhåll* till 2 325 000 kronor.

Flygförvaltningen har i sina anslagsäskanden begärt 2 977 000 kronor. Behovet av denna höjning av anslaget vore främst beroende av ökningen av det erforderliga antalet flygtimmar, vilket behov här tidigare behandlats i samband med flygvapnets övningsanslag. Vidare sammanhänge det ökade medelsbehovet med inträdda prisstegringar.

I den kungl. propositionen är anslaget upptaget med 2 600 000 kronor, vilket visserligen innebär en ökning jämfört med 1936 års beräkningar, men likväl med 377 000 kronor understiger vad flygförvaltningen ansett erforderligt. Att departementschefen i själva verket väl insett, att flygförvaltningens äskanden på denna punkt vore välmotiverat, synes framgå av ordalydelsen i propositionen: »Det torde nämligen få anses ofrånkomligt att åtminstone i någon mån söka tillgodose det ökade anslagsbehov, som den oförutsedda ökningen av antalet flygtimmar samt inträffad stegring av arbetslöner och materielpriser komma att medföra. Emellertid — — —.»

Kostnaderna för flygmaterielens underhåll sammanhänger intimt med anslaget till flygvapnets övningar. Varje flygtimme medför vissa bestämda kostnader för drivmedel m. m., vilka direkt svara mot vissa kostnader för materielens underhåll. I det föregående hava vi gjort gällande, att hänsynen till det fortsatta planenliga genomförandet av flygvapnets nyorganisation med därtill hörande utbildning och övningar påfordrar en mindre höjning av flygvapnets övningsanslag. Under hänvisning till därvid framlagda synpunkter synes oss en viss höjning av anslaget till flygmaterielens underhåll ävenledes vara nödvändig.

I anslutning till det anförda få vi hemställa,

att riksdagen måtte — med höjande med 250 000 kronor av det i statsverkspropositionen upptagna anslaget (2 600 000

kronor) — för nästa budgetår anvisa ett belopp av 2 850 000 kronor till flygmaterielens underhåll;

att riksdagen måtte — med höjande med 800 000 kronor av det i statsverkspropositionen upptagna anslaget — för budgetåret 1938/39 anvisa ett reservationsanslag av 5 627 550 kronor till viss materielanskaffning för armén;

att riksdagen måtte för budgetåret 1938/39 anvisa under fjärde huvudtiteln ett belopp av förslagsvis 100 000 kronor till Kungl. Maj:ts förfogande för förberedande konstruktionsarbeten till nya fartygstyper;

att riksdagen måtte för budgetåret 1938/39 anvisa ett belopp av 1 548 400 kronor för anskaffning av teknisk materiel till örlogsfartygen och hjälpfartygen;

att riksdagen måtte för budgetåret 1938/39 anvisa ett belopp av 1 200 000 kronor för anskaffning av viss mobiliseringsutrustning för höjande av flygvapnets krigsberedskap;

att riksdagen måtte — med höjande med 100 000 kronor av det i statsverkspropositionen upptagna anslaget — för budgetåret 1938/39 anvisa ett belopp av 3 250 000 kronor till flygvapnets övningar; samt

att riksdagen måtte vid behandlingen av Kungl. Maj:ts begäran om bemyndigande att beställa viss luftvärnsmateriel för hemortens skydd mot luftanfall uttala sig för att luftvärnsmateriel till en kostnad av 1 539 800 kronor disponeras för Karlskrona örlogsstations räkning.

Stockholm den 23 januari 1938.

Fritiof Domö.

Th. Borell.

Gustaf Velandér.

J. B. Johansson.

Nils Gabrielsson.

M. Svensson.

Gustaf Tamm.
